

قائم‌مقام وزیر جهاد در امور بازرگانی در گفت‌وگو با «ایران»:

دولت شهید رئیسی به وعده‌های تجاری خود عمل کرد

گفت‌وگو

تجارت غیرنفتی ایران از حدود ۷۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۹ با ۵۷ درصد افزایش به حدود ۱۱۶ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۲ رسید. این اعداد نشان می‌دهد که دولت شهید ابراهیم رئیسی در حوزه تجارت دستاوردهای مهمی داشته است. موفقیت در تجارت در حالی در دولت سیزدهم محقق شد که ایران مورد شدیدترین تحریم‌ها بود و از سوی دیگر دولت شهید رئیسی میراث‌دار اشتباهات و خلف‌وعده‌های دولت روحانی نیز قرار داشت. دولت روحانی به جای آنکه در کنار صادرکنندگان و واردات اولیه قرار گیرد، روبه‌روی آنها بود و سدهای مختلفی ایجاد کرد. دولت سیزدهم از اولین روزهای فعالیت خود به سمت احیای تجارت رفت و با اقدامات اثرگذار، جان دوباره به تجار بخشید. در خصوص برخی اقداماتی که طی ۱۰۰۰ روز دولت شهید رئیسی برای تجارت کشور انجام داد با علیرضا پیمان پاک، رئیس سابق سازمان توسعه و تجارت و قائم‌مقام وزیر جهاد در امور بازرگانی گفت‌وگویی انجام دادیم که در ادامه می‌خوانید.

دولت شهید ابراهیم رئیسی، در حوزه صادرات به موفقیت‌های خوبی دست‌یافت و دستاوردهای این حوزه از ماه‌های آغازین فعالیت دولت سیزدهم یعنی سال ۱۴۰۰ مشهود بود، در این خصوص شما چه ارزیابی‌ای دارید؟

افزایش صادرات غیرنفتی هم با اعداد و ارقام مشخص است و هم با اقداماتی که به‌صورت زیرساختی طی ۱۰۰۰ روز صورت گرفت. زمانی که شهید ابراهیم رئیسی دولت را تحویل گرفت، صادرات غیرنفتی ایران به‌صورت میانگین ۳۶ میلیارد دلار بود اما این عدد در دوره ایسان و به‌صورت کوتاه مدت (در سال ۱۴۰۱) به بیش از ۵۳ میلیارد دلار رسید که رکورد صادرات غیرنفتی را شکست. تقریباً زمان امضای برجام بود که ایران حدود ۵۰ میلیارد دلار صادرات غیرنفتی داشت، در کنار این امر در بخش صادرات خدمات فنی-مهندسی هم شاهد ثبت اعداد مثبتی بودیم. در دولت دهم اوج صادرات خدمات فنی-مهندسی بود، اما طی فعالیت دولت یازدهم و دوازدهم عدد صادرات از ۵ الی ۶ میلیارد دلار به ۴۰۰ میلیون دلار رسید، یعنی در دولت روحانی این بخش دچار شیب نزولی شد. با پیگیری‌های صورت گرفته، عدد صادرات خدمات فنی-مهندسی در دولت شهید ابراهیم رئیسی به ۲،۵ میلیارد دلار رسید، یعنی رشد ۵ برابری در صادرات خدمات فنی-مهندسی حاصل شد که اعداد و ارقام مثبت و موفقیت‌های کسب شده مورد اذعان کارشناسان و فعالان اقتصادی است.

دولت شهید ابراهیم رئیسی در حوزه زیرساخت صادرات غیرنفتی چه اقداماتی انجام داد؟ در حوزه زیرساخت، اقداماتی صورت گرفت که در طول تاریخ جمهوری اسلامی ایران، بی‌نظیر بوده است. جناح مقابل که نقد دارند در دولت شهید ابراهیم رئیسی اقدام خاصی صورت نگرفت، همیشه دم از تجارت

آزاد می‌زدند و همواره می‌گفتند که باید به سازمان تجارت جهانی بپیوندیم، لذا خودشان در فضاهایی که بحث تئوری دارند بر این موضوعات پافشاری می‌کنند. اما در دولت شهید ابراهیم رئیسی بود که تجارت آزاد به سوره‌ای امضا نهایی شد. همچنین برای اولین بار در طول تاریخ ایران، ما تجارت آزاد منطقه‌ای را شروع کردیم به صورتی که تجارت آزاد با اوراسیا یک فرصت بی‌نظیر را پیش روی تمام فعالان اقتصادی و تاجر ایجاد کرد. این موضوع در دولت سیزدهم نهایی، جمع‌بندی و امضا و دو هفته پیش بود که ابلاغ شد، لذا با تصویب مجلس شورای اسلامی این مهم وارد مرحله اجرا می‌شود.

بر این اساس، ایران می‌تواند با ۵ کشور روسیه، ارمنستان، بلاروس، قزاقستان و قرقیزستان تجارت آزاد داشته باشد. بدین جهت در بیش از ۸۷ درصد گروه‌های کالایی، تعرفه واردات ما صفر است که این امر یک فرصت تجارت نظیر پیش روی تجار و صادرکنندگان کشورمان قرار می‌دهد. میانگین تجارت (صادرات-واردات) این کشورها ۷۰۰ میلیارد دلار است که حدود ۴۰۰ میلیارد دلار واردات و ۳۰۰ میلیارد دلار صادرات دارند. بنابراین دولت سیزدهم توانست شرایط بسیار خوبی را برای تاجار کشورمان رقم بزند.

در دوره کوتاه‌مدت فعالیت دولت سیزدهم، مذاکرات تجارت ترجیحی با کشور اندونزی نهایی و اجرا شد؛ موضوعی که بیش از ۱۶ سال معطل مانده بود. اندونزی یک قطب اقتصادی بزرگ آ.سه. آن است. کشوری با بیش از ۲۸۰ میلیون نفر جمعیت که مسلمان هستند. لذا اولین گام‌های دولت سیزدهم این بود که با این کشور تعامل خوبی برقرار کند. در دولت شهید ابراهیم رئیسی بعد از ۱۳ الی ۱۴ سال، اولین اسی بانکی واقعی بین جمهوری اسلامی ایران و دو بانک بزرگ روسیه برقرار شد. یکی از آن بانک‌ها اسبر (Sberbank) یا بانک سپ‌انداز فرانسویون روسیه بزرگترین بانک در روسیه و اروپای شرقی است که به‌عنوان سومین بانک بزرگ در اروپا شناخته می‌شود که شعبه مرکزی این بانک در شهر مسکو قرار دارد. (و دیگری وی‌تی‌بی‌بی.یو. VTB Bank دومین بانک بزرگ روسیه است که شعبه مرکزی آن در شهر مسکو قرار دارد. این بانک زیرپایه‌ای نبوده است و دوستان نمی‌توانند نقدی در این خصوص داشته باشند. فرایند گشایش ال سی به‌طور واقعی با بانک یاد شده صورت گرفت و اکنون هم برقرار است. دولت‌های قبل تمایل زیادی داشتند که با چنین بانک‌هایی همکاری داشته باشند و بعضاً مذاکراتی هم داشتند اما موفق نبودند.

چه اقدامات دیگری صورت گرفت تا تجارت کشور با وجود شدیدترین تحریم‌ها رونق بگیرد؟ یکی از نکات مهمی که مدنظر تاجر کشور بود، نحوه برگشت ارز حاصل از صادرات بود. خوشبختانه در این حوزه برنامه‌ریزی خوبی صورت گرفت و امید است مسیر تجارت بیش از گذشته تسهیل شود. اگر تمام برنامه‌های تدوین شده محقق شود، شاهد جهش ویژه در صادرات غیرنفتی خواهیم بود. همچنین از جمله اقدامات مهمی که دولت سیزدهم انجام داد، برگزاری نمایشگاه ایران اکسپو در سطح عالی بود. همه شاهد بودند که دو نمایشگاه با بالاترین سطح برگزار شد و بیش از ۸۰ کشور دنیا در این نمایشگاه حضور یافتند و حتی نمایشگاه فضای خالی نداشت به صورتی که متقاضی ۳ برابر ظرفیت نمایشگاه بود. این نمایشگاه‌ها ظرفیت و پتانسیل‌های تولیدکنندگان داخلی را به خوبی برای کشورهای مختلف نمایان کرد. بدین ترتیب کشورهای مختلف و بخصوص روسیه از ظرفیت‌هایی که ایران دارد، تعجب کردند. متأسفانه در سال‌های قبل پتانسیل تولیدکنندگان داخلی به نمایش گذاشته نشده بود و کشورها نگاه مثبتی به ایران نداشتند و تصور آنها این بود که ایران تنها صادرکننده میوه و سبزی است. بر این اساس در زنجیره قطعات خودرو، داروهای نو ترکیب، مصالح و تکنولوژی ساختمانی، پوشاک و... موفق شدیم قراردادهای مشترکی تعریف کنیم. برای احیای تجارت کشور، اقدامات متعددی صورت گرفت اما در برخی از موارد، با وجود تلاش‌های گسترده نتوانستیم هدف‌گذاری‌ها را محقق کنیم و البته در این مسیر شاهد سیظنت‌هایی هم بودیم. مهم‌ترین حوزه‌ای که موفقیت دولت در آن کم بود، مربوط به لجستیک است. این امر هم علت داشت و آن حضور مدیران و افرادی بود که دید غربی داشتند و ذهن‌شان بر اساس غرب شکل گرفته بود. آنها حاضر نبودند در مسیر گرفته‌های اوراسیا، آفریقا و آمریکای لاتین و... سرمایه‌گذاری کنند. با آنکه رئیس جمهور دستور می‌دادند که حوزه اوراسیا فعال شود و معاون اول بپذیرد، اما می‌دیدیم که این مدیران وقتی وارد حوزه تخصصی خود می‌شدند، به خواسته‌های شهید جمهور بی‌توجهی می‌کردند. این در شرایطی است که کشورهایی مانند ترکیه و چین به این بازارها توجه مضاعف داشتند. این نوع نگاه‌ها سبب می‌شود که فرصت‌ها در کشور گرفته شود، زیرا ۵ سال دیگر معلوم نیست که آیا ایران می‌تواند سهمی در بازار کشور و اقتصادهای نوظهور و بکر داشته باشد یا خیر. این افراد با جریان نفوذ هستند یا سبیل‌انگاران و با غفلت از فرصت‌ها دور می‌شوند. امیدوارم اقدامات ناتمام دولت سیزدهم در دولت چهاردهم به نتیجه برسد و ضمن آنکه تجارت رونق بیشتری می‌گیرد، معیشت مردم نیز بهبود پیدا کند. همچنین اقدامات بسیار بزرگی در زیرساخت توسعه تجارت در دولت شهید رئیسی اتفاق افتاد.

تجارت

صادرات غیرنفتی در دولت شهید ابراهیم رئیسی متحول شد و این در حالی است که دولت‌های گذشته با بهانه‌های مختلف به دنبال آن بودند اعداد پایین صادرات را که با پتانسیل‌های کشور همخوانی نداشت، توجیه کنند. در برهه‌های زمانی مختلف بخصوص در دولت‌های یازدهم و دوازدهم، عدد پایین صادرات غیرنفتی با ناتوانی فعالان اقتصادی، فشارهای تحریم، کیفیت پایین کالاهای داخلی ... و گره خورده بود و دولت حاضر نبود اشتباهات خود را بپذیرد. دولت‌های گذشته با تدوین قوانین و بخشنامه‌های ضد صادرات و ضد تولید، تنها به نفع واردکنندگان کالاهای نهایی یا گروه‌های خاص تصمیم‌گیری می‌کردند.

خیلی از فعالان اقتصادی از رویکرد و نگاهی که دولت‌های گذشته نسبت به صادرات داشتند، گلايه‌مند بودند. تا قبل از آغاز تحریم‌ها و مضاعف شدن فشارهای اقتصادی، دولت‌ها

شفاف‌سازی حرکت فعالان بخش خصوصی

حل و فصل تعهدات ارضی

محمدرضا فاروقی، عضو اتاق بازرگانی ایران از افرادی است که از عملکرد صادراتی دولت سیزدهم دفاع کرد. او درباره فعالیت تجاری دولت شهید ابراهیم رئیسی گفت: افزایش صادرات غیرنفتی کشور چند دلیل دارد؛ اولین آن به واکنش‌های سیاسی و اقتصادی کشور است. نگاه‌های ۶ ماهه اول سال ۹۹ بخصوص سه ماه اول آن، اکثر مرزها بسته بود و صادرات کالا بشدت محدودیت داشت، اما با آغاز فعالیت دولت سیزدهم صادرات کالا تسهیل شد. دلیل دیگری که شاهد رشد صادرات غیرنفتی هستیم به افزایش ارزش صادرات فرآورده‌های نفتی برمی‌گردد. در این میان

با واردات می‌خواستند نیاز کالایی کشور را تأمین کنند و برای آنها این استراتژی که صادرات و واردات در کنار هم باشند و کشورهای واردکننده کالا به کشورمان، خریدار کالاهای ایرانی باشند، معنا و مفهومی نداشت. بر این اساس در دولت‌های گذشته ما به کشورهای مصرف‌کننده تبدیل شده بودیم. از کوچک‌ترین تا بزرگ‌ترین کالاهای از طریق واردات تأمین می‌شد و تولیدکنندگان داخلی سهم اندکی در بازار کشورمان داشتند.

بعضاً مشاهده می‌شد کالایی تولید داخل که در بازار کشورمان به دلیل واردات کالای مشابه مشتری نداشت، تولیدکننده به صورت مستقل و بدون وابستگی به دولت، آن کالا را به صورت محدود صادر می‌کرد؛ قطعاً اگر دولت‌های وقت در کنار تولیدکنندگان می‌ایستادند، میزان صادرات غیرنفتی کشور با شیب مناسبی افزایش پیدا می‌کرد و تولیدکننده داخلی تقویت می‌شد.

د و لت های گذشته نسبت به تولیدکنندگان کمترین تعهد را داشتند و همواره یک صنعت مورد حمایت

جدی قرار می‌گرفت و آن صنعت خودرو بود؛ سایر صنایع از تسهیلات بانکی، حمایت‌های قانونی و سایر موارد اثرگذار در رشد تولید بی‌بهره بودند.

فشارهای تحریم در سال ۱۳۹۷ باعث شد فصل جدیدی از فعالیت تولیدکنندگان و تاجر آغاز شود. دولت روحانی به اجبار تحریم، واردات برخی از کالاها (حدود ۳ هزار قلم کالا) را به کشور ممنوع کرد؛ کالاهایی که قبل از تحریم (با وجود تولید داخلی)، بدون در نظر گرفتن نیازهای ارزی کشور و شرایط تولیدکنندگان وارد می‌شد. تا قبل از آنکه دولت سیزدهم فعالیت خود را آغاز کند، به دلیل تصمیم‌های خلق‌الساعه و غیرکارشناسی، وضعیت تولید کشور دچار به‌هم‌ریختگی شدید شد و از سویی مواد اولیه با تأخیر طولانی به دست تولیدکنندگان می‌رسید. مجموع این عوامل سبب شد بازار با چالش مواجه شود و این امر به صورت مستقیم بر صادرات کشور اثر گذاشت، اما با فعال شدن دولت سیزدهم حداقل ۱۸ اتفاق مهم رخ داد؛ اولین و مهم‌ترین آن حذف قوانین ضد تولید و ضد صادرات بود. دومین آن استفاده از

نظرات کارشناسان بخصوص اعضای اتاق بازرگانی بود؛ کسانی که به صورت مستقیم با بازار ایران را رصد می‌کنند. بودند و هستند. به اذعان کارشناسان، دولت سیزدهم به دلیل دیپلماسی قوی و باور تولیدکنندگان داخلی، توانست مرز کشورهای همسایه، امریکای لاتین و کشورهای آفریقایی را روی کالاهای ایران باز و شرایطی را فراهم کند که صادرکنندگان و تولیدکنندگان امکان حضور در بازارهای قدیمی و جدید را پیدا کنند.

مبحث مهم دیگری که دولت سیزدهم در دستور کار خود قرار داد و نتیجه‌بخش بود، احیای فعالیت رابیزنان بازرگانی بود. دولت روحانی به بهانه نداشتن بودجه و اینکه رابیزنان بازرگانی اثربخشی ندارند، اعلام کرد که هیچ رابیزنی نخواهد داشت اما دولت سیزدهم از همان ابتدای فعالیت خود تصمیم گرفت مانند سایر کشورهای صادرکننده کالا، مأموریت رابیزنان بازرگانی را با هدف افزایش تبادل تجاری احیا کند. اکنون بیش از ۲۰ رابیزن بازرگانی در کشورهای مختلف داریم. کشوری مانند چین، تحت‌تأثیر تحریم بود، به سمت عادی شدن حرکت کند. به گفته کارشناسان، دولت روحانی با فعالان اقتصادی لجبازی می‌کرد و به

بیش از ۲۵ رابیزن بازرگانی دارد. کشور روسیه در ایران ۳۰ تا ۴۰ فرد متخصص دارد که بازار ایران را رصد می‌کنند. لذا جامعه جهانی به این نتیجه رسیده است که رابیزنان بازرگانی، نقش پررنگی در صادرات دارند. قطعاً اگر دولت شهید ابراهیم رئیسی ادامه پیدا می‌کرد، تعداد رابیزنان بازرگانی تا پایان دولت سیزدهم به ۷۰ نفر می‌رسید.

یکی از نکاتی که دولت سیزدهم پیگیری کرد و نتایج آن برای کشور بسیار مناسب بود، پیوستن به پیمان‌های مهم بین‌المللی و منطقه‌ای بود. پیمان اوراسیا، شانگهای، بریکس و... بخشی از پیمان‌هایی بود که دولت سیزدهم با مذاکره توانست به آن بپیوندد. مذاکره با ترکمنستان و همکاری این کشور برای صادرات کالا به روسیه و ازبکستان هم دستاورد دیگری بود که دولت سیزدهم آن را محقق کرد. دیپلماسی فعال و همراه با اقتدار کشورمان باعث شد بخش قابل توجهی از روند صادرات که تحت‌تأثیر تحریم بود، به سمت عادی شدن حرکت کند. به گفته کارشناسان، دولت روحانی با فعالان اقتصادی لجبازی می‌کرد و به

یادآور شد که افزایش صادرات غیرنفتی ایران چند دلیل مهم دارد که دولت سیزدهم برای صادرکنندگان و فعالان اقتصادی فراهم کرد؛ یکی از نکات مهم وضعیت بخشنامه‌ها بود که خوشبختانه نسبت به سال‌های گذشته بهبود یافت و از طرفی دولت سیزدهم سعی کرد از ابلاغ و صدور بخشنامه‌های خلق‌الساعه پرهیز کند. همچنین فرصت‌های صادراتی نسبت به گذشته بهتر و سبب شد فعالان اقتصادی با شرایط مناسب‌تر و با دغدغه کمتر برای صادرات برنامه‌ریزی کنند.

حذف بخش خلق‌الساعه

رضا کامی، عضو هیأت نمایندگان اتاق بازرگانی ایران نیز بیان داشت از آنجا که در دولت سیزدهم بخصوص وزارت صمت و بانک مرکزی به دنبال تسهیل امور برای صادرکنندگان بودند، روند صادرات کشور بهبود یافت. یکی از عوامل مهمی که باعث

صادرات غیرنفتی در دولت سیزدهم چند پیام دارد؛ یکی از پیام‌ها نگاه حمایتی دولت به صادرکنندگان بود. دولت سیزدهم نگاه ویژه‌ای به صادرات داشت. طی سال‌های گذشته به دلیل تحریم، کرونا و برخی از تصمیم‌های اشتباه، صادرات کشور لطمه دیده بود. پیام دیگری که از افزایش صادرات غیرنفتی می‌توان برداشت کرد، توسعه روابط با کشورهای همسایه است. دولت شهید ابراهیم رئیسی روابط با کشورهای همسایه را احیا و همین امر کمک کرد تا تمایل فعالان اقتصادی برای صادرات کالا بخصوص به کشورهای همسایه چند برابر شود.

دستاورد مدیریت کرونا

محمدعلی محمد میرزاییان، فعال اقتصادی نیز اعتقاد دارد که به علت شیوع ویروس کرونا خیلی از محصولات و کالاها به دلیل بسته‌بودن مرزها صادر نشدند و این

بخش اعظمی از رشد صادرات مربوط به عادی شدن شرایط مبادلات بین‌المللی است، بر این اساس سختگیری‌ها نسبت به صادرات کالاهای ایرانی کمتر شده است و فعالان اقتصادی با شرایط بهتری صادرات را دنبال می‌کنند. یکی از اقدام‌های خوبی که انجام شد حل‌وفصل مشکلات و تعهدات ارزی صادرکنندگان است. این در حالی است که در گذشته محدودیت وجود داشت و به هر روشی امکان برگشت ارز حاصل از صادرات وجود نداشت. مبحث دیگری که بسیار مهم است برداشته شدن فضای رعب و وحشت از صادرکنندگان است؛ نگاه‌های جرم‌انگاری نسبت به صادرکنندگان برداشته و همین امر سبب شد فعالان اقتصادی رغبت بیشتری برای صادرات داشته باشند.

توسعه روابط با کشورهای همسایه

شعبان فروتن، عضو هیأت نمایندگان اتاق بازرگانی ایران هم معتقد است که رشد

دولت‌های پنجم و ششم	
سال	صادرات غیرنفتی (بدون احتساب میعانات گازی)
۱۳۶۸	۱۰۴۳۸۰۹
۱۳۶۹	۱۰۲۰۱۷
۱۳۷۰	۲۶۲۴۰۹۳
۱۳۷۱	۲۹۸۷۰۶۸
۱۳۷۲	۳۷۴۶۰۸
۱۳۷۳	۴۸۲۴۰۵۵
۱۳۷۴	۳۲۵۰۰۶۷
۱۳۷۵	۳۱۰۵۵۰۷۱

دولت‌های سوم و چهارم	
سال	صادرات غیرنفتی (بدون احتساب میعانات گازی)
۱۳۶۰	۲۳۹۰۵۳
۱۳۶۱	۳۸۰۷۴
۱۳۶۲	۳۵۶۰۶۳
۱۳۶۳	۳۶۱۰۱۳
۱۳۶۴	۴۶۴۰۹۵
۱۳۶۵	۹۱۵۰۵
۱۳۶۶	۱۱۶۰۰۷۹
۱۳۶۷	۱۰۳۵۰۸

نمایه‌های صادرات غیرنفتی ایران طی ۴۵ سال اخیر

دولت دوم	
سال	صادرات غیرنفتی (بدون احتساب میعانات گازی)
۱۳۵۷	۵۴۲۰۸
۱۳۵۸	۸۱۰۷۸
۱۳۵۹	۶۴۵۰۱۶

سال	صادرات غیرنفتی (بدون احتساب میعانات گازی)
۱۳۷۶	۱۳۷۶
۱۳۷۷	۱۳۷۷
۱۳۷۸	۱۳۷۸
۱۳۷۹	۱۳۷۹
۱۳۸۰	۱۳۸۰
۱۳۸۱	۱۳۸۱
۱۳۸۲	۱۳۸۲
۱۳۸۳	۱۳۸۳